

Grafelijke torenmolen Zeddam

In de tijd dat de Heren en Graven Van (den) Bergh het voor het zeggen hadden in deze regio mocht niemand een molen bouwen of graan laten malen zonder toestemming. De graaf bezat immers het recht van wind, water en grond en als je daar gebruik van maakte kostte dat geld.

De Torenmolen is gebouwd door de Heren van (den) Bergh, om het graan van de boeren in de omgeving bij hen te laten malen. Een boer uit Loerbeek moest met zijn graan, verbouwd op grond van de Heren van (den) Bergh, waar hij ook al pacht voor betaalde, naar Zeddam komen om het aldaar te laten malen. Een hele onderneming. Echt vrijwillig was dit niet. Een dwingende voorwaarde om graan te mogen verbouwen was, dat je het liet malen op de molen van je landheer. Tegenwoordig zou zo iets verplichte winkelnering genoemd worden en verboden zijn. Door deze gang van zaken is de naam dwangmolen ontstaan. Men had geen eigen grond en was dus ook gedwongen datgene te doen wat de landheer wilde. Een eigen molen bouwen was er al helemaal niet bij. Voor het malen moest maalloon betaald worden, één zestiende tot één vierentwintigste deel voor de molenaar en een deel voor de graaf. Het gezegde molenaars en bakkers die stelen als rakkers is hier van afkomstig. Er waren molenaars die met hun wijde mouwen extra graan schepten en zich dat graan vervolgens toeëigenden.

Na 1796, tijdens de Bataafse republiek, kwam er onder het motto Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap, een eind aan het windrecht en de dwangmolen. Het bouwen van particuliere molens kon beginnen en de concurrentie ging van start. In die tijd had men nog geen motoren om machines aan te drijven en was men afhankelijk van de windkracht. Vanaf die tijd ziet men ook een enorme toename van molens in Nederland.

De Torenmolen heeft in die tijd ook een verbouwing ondergaan. Van het malen met één koppel stenen is men overgegaan op het malen met twee koppels stenen. Men mocht gaan concurreren en zoveel produceren als men kon. De molen kreeg er drie werkruintes bij door het lege ondergedeelte als nieuw werkterrein te gaan gebruiken.

Na het wegvallen van de windrechten van de Graven in 1796, bleef er nog wel een ander windrecht bestaan. Het windrecht van de molen. In die tijd was men afhankelijk van de wind om te kunnen bestaan; geen wind, geen meel, geen eten voor mens en dier. Een bomenmassa zoals nu rond de Torenmolen (en vele andere windmolens in Nederland) betekende hongersnood voor het dorp of faillissement voor de eigenaar. Op foto's van 25 jaar geleden is duidelijk te zien dat er rond de Torenmolen geen hoge bomen te vinden waren. Zo'n 500 jaar lang is het wind vrij (de wind had vrij toegang) geweest, de bomen die er stonden werden laag gehouden. Nu nog is bij enkele bomen goed te zien hoe hoog (of laag) zij vroeger gehouden werden. Het windrecht was toen van levensbelang voor mens en dier. De industrialisatie heeft dit recht doen vergeten, maar het windrecht bestaat nog steeds. Immers, een windmolen zonder wind is geen molen meer en zal uiteindelijk als ruïne eindigen.

Door de industrialisatie zijn veel molens in Nederland overbodig geworden en daardoor in verval geraakt. Momenteel zijn er nog 1000 molens in Nederland waarvan er nog een aantal door gebrek aan financiële middelen zullen verdwijnen. Gelukkig is er genoeg aandacht voor de oude monumentale molens, zoals de Torenmolen, zodat die waarschijnlijk behouden zullen blijven.

Met dank aan Landschapsbeheer Gelderland